

ALKOTMÁNY

VAGY

ABSOLUTISMUS?

ÍRTA

EGYIK A SOK KÖZÜL.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRS, KÖNYVNYOMDÁJA.

1878.

Megbukik-e Tisza?

Akármit vártunk tőle, mindannak az ellenkezője történt.

*

A fusionált nagy párttól azt vártuk, hogy a kiegyezési tárgyalásokban erősek leszünk. Pedig ez volt megveretésünk egyik főoka. Ha kisebb a kormánypárt, a kormány nem mert volna annyit, és Bécsben nem követeltek, nem vártak volna tőle annyit. Így azt gondolták, hogy ha a kiegyezési javaslatok miatt a többség egy része a kormány ellen fordul is, marad elég, a ki megszavazza. Magyarországot és a magyar parlamentet tehát lehet srófolni bátran. Úgy is történt. Maradt elég. Meg is srófolták.

*

Tiszától azt vártuk, hogy ő, a ki annyira elégedetlen volt a Deák kiegyezésével, és neki-keseredett szívóssággal ostromolta azt évek során át, azt vártuk tőle, hogy ha az ő kezében lesz a hatalom, ezzel az eréllyel, a nemzeti érdekek iránt való ezzel a féltékeny buzgalommal: ő lesz a legjobb ember a kiegyezés létesítésére.

Csalódtunk. Épen mivel ellenzéki korában ellenséges indulatot mutatott Ausztria iránt, nem bíztak benne és nem hittek neki, és ezért többet követeltek tőle, mint mástól. És hogy elfeledtesse a régi ellenséges indulatot és elhitesse az osztrákokkal, hogy nincs igazuk, mert ő jó barátjuk akar lenni: többet engedett, mint tette volna bárki más.

*

Vártuk tőle a pénzügyi rendezést. Az adókat felemelte. De azért három évi kormányzása alatt, minden évben harmincz millió körül járt a deficit.

A szegényedés terjed. És munkával és takaróssággal is hiába küzd ellene a polgár. A főváros kiürül, ipar és kereskedelem pang, Budapest provinciális várossá készül leszállani, néhány dúsgazdag Bécsbe megy, és a többi, a kit foglalkozása nem köt ide, visszamegy a vidékre, megvonni falun, de a

vidéken is csak panaszt hall, falun pedig nyomorúságot lát.

És ha létesül a kiegyezés, ha keresztül megy a vámtarifa, mind ez még rosszabb lesz. Drágábban fogjuk fizetni a mit külföldről és Ausztriából vásárlunk, pedig ez sok, és a mi iparosaink még kevésbé fognak az idegennel versenyezhetni. Tönkre mennek.

Az elégedetlenség általános. Kormánypártiaknál és ellenzékieknél egyaránt. A belügyekben épen úgy, mint a külügyekben. A külpolitikában tárogattuk a muszkát. A kiegyezésben az osztrákot. A muszka is, az osztrák is győzött a magyar kormány és a magyar parlamenti többség segítségével. A vereség és a veszteség csupán a mienk. Mindenben, mindenütt.

Tehát megbukik a kormány? Hiszen Magyarországon alkotmány van. A kormány mit sem tehet a képviselők nélkül, és a képviselők mindig félretthetik a kormányt, ha politikájával megalégedve nincsenek. A képviselőket pedig a nemzet választja és fogja nem sokára újra választani. A nemzet pedig ezt nem akarta, ezért a képviselőket nem választotta, és az új választásoknál számon fogja kérni az eddig választottakat.

Tehát megbukik a kormány?

*

Dehogyan bukik. Ki buktatná meg?

Magyarország hanyatlását az bizonyítja leginkább, hogy a nemzetben nincsen többé erkölcsi erő. És ezért fog süllyedni tovább, tovább, — ne is gondoljunk reá, hogy meddig.

Régebben tudtunk túrni, szenvedni, nélkülözni egyenként és összesen. Ma mindenki a maga hasznát nézi és ezért nem akar összckoczczeni a hatalommal és a hatalmasokkal. Erre pedig a legkényelmesebb mondás, hogy: »úgy sem lehet segíteni.«

Nem a deficittek, nem a rossz adminisztráció, nem a lassú törvénykezés, hanem a demoralisáció a legnagyobb bajunk.

Igenis, a képviselőket a nemzet választja, és a nemzet maga az oka, ha a képviselőház olyan, a minő. Es milyen a képviselőház?

Kevés ember van ottan, a ki Tiszához azért ragaszkodik mindvégig, mert vele együtt győzött és vele együtt bukik. De annál több van, a ki szeret kormánypartit lenni, mert csak úgy mozdíthatja elő a maga és a családja érdekeit és lehet hatalmas a megyében és befolyásos a fővárosban.

Ezek közt is a többség szeretne más kormányt és más politikát. Mert a mellett a kis gyengeség mellett, jó hazafiak és látják, hogy a dolgok rosszul mennek és baj lesz.

De mit csináljanak szegények és hogyan merjék Tiszát megharagítani, mikor nem tudják, hogy sikerül-e más kormányt alakítani, más többséget létrehozni? Szívesen nyújtanának erre segédkezet, csak biztosan tudnák, hogy sikerülni fog és ők megint kormánypártiak lehetnek.

Hova menjenek?

Nem az a baj, hogy ne volna ember, a kinek tekintélye, államférfiul képessége, híre és befolyása van. Sőt inkább az a baj, hogy sok ilyen van magában a kormánypártban és a kormánypárti elégedetlenség közt is.

De egyik sem bizik a másikban. Mindenik szívesen buktatná meg Tiszát, ha tudná, hogy ő jöhetne a helyébe vagy legalább része lehetne azután a hatalomban. De mindenik fél a másiktól, hogy felhasználja és aztán kijátsza.

Valamint a kis emberek apró érdekeket néznek, úgy a nagyok nagyokat. Mert a nemzet választja a képviselőket és a képviselők olyanok, mint a nemzet.

A régi Deák-párti tekintélyek közül némelyik maga azt hiszi magáról, hogy annyira lejárta magát, hogy csak Tisza kegyelméből szerepelhet és az ilyen mostan persze Tiszának legbuzgóbb embere és azt mondja, hogy inkább maradjon meg Tisza, semhogy más régi Deák-párti kerekedjék fölül, ha ő maga már nem kerekedhetik többé fölül.

Gróf Lóny ay Menyhért a maga néma és tiinetésszerű visszavonultságában ég a vágytól, hogy nagy erélye és nagy képességei számára újra tért nyerjen.

De a többiek úgy viselték magukat irányában, hogy senkivel sem mer kezét fogni és így inkább tétlen marad.

S z l á v y, Bittó, K e r k a p o l y, mindenik örülne, ha megbuknék Tisza, csak azt tudná, hogy ki jön a helyébe, és hogy mit fog a másik kettő tenni?

Es ha egymással kezét is tudnának fogni, és ha egymásnak tudnának is hinni, ez még nem elég. Hanem kezét kellene fogni ellenzéki vezérférfiakkal is, és ezt még kevésbé akarják és merik.

De ha a régi Deák-pártiak ilyen módon önmagukat nullifikálják és eképen számba sem jöhetnek, nem képesek-e hatályos actióra az ellenzékiek maguk?

A szélső balról ne beszéljünk. Derék, becsületes emberek, sőt van köztük okos is. Az sem áll, a mit annyira beszélnek, hogy kormányképtelenek volnának. Épen olyan kormányképesek, mint volt a T i s z a - p á r t. Csakhogy három dolog közül egynek meg kellene történni, mielőtt actióba léphetnének. Vagy feladják programjukat, mint tette Tisza, és ekkor kormányképesek, mint Tisza. Vagy növekedik a néma elégedetlenség, míg lesz belőle riadó forradalom. És akkor ők állhatnak az élén. Vagy elveszít a monarchia még néhány provinciát és megszűnik a dualismus, és akkor ők lehetnek ministerek is. Mind a három dolog lehetséges, és a ki jövendőlni szeret, felhozhat mindenik mellett okokat és jeleket is. De a meddig ezek közül egyik sem történik meg, addig a szélső balról ne beszéljünk.

Ott van a független szabadelvű párt. Programja, hogy a Tisza kiegyezési javaslatai nem kellenek neki. Ez tartja őket össze. Hogy mi fogja őket összetartani, ha ezek a javaslatok el lesznek intézve, azt még nem lehet tudni Annyi bizonyos,

hogy azután közülök ki-ki szabadon mehet vissza akár Tiszához, akár a szélső balhoz, akár a S e n n y e y - párthoz. Úgy is van, hogy van köztük, a ki az egyikhez, a ki a másikhoz, a ki a harmadikhoz húz. Sokan közülök, sőt a legtöbbje jelentékeny, némelyike elsőrendű szerepet játszhatnék, ha más elemekkel egyesülve, határozott programú alapján tömör pártban tudnának összeolvadni. De programú nélkül, tömörség nélkül, szövetségesek nélkül ők nem fogják megbuktatni Tiszát.

Marad a S e n n y e y-párt. Erejét képezik kiváló képességei, fegyelme és tömörsége.

De a conservatív törekvések múltja bénítólag hat ezen pártnak jelenlegi működésére, a conservatív név a népnek idegen és érthetetlen, a párt maga nem bír támasszal a parlamenten kívül, a parlamentben pedig izolált. Es annyi bizonyos, hogy ha a képesség a parlamentben erélyesen opponálhat is, dönteni csak a többség fog.

S e n n y e y-párti pedig kevés van.

Hát mindebből mi lesz? —

Az lesz, hogy Tisza minden javaslata keresztül fog menni. És pedig valószínűen a közvélemény néma hallgatása mellett.

Mert a magyar közvélemény hangosan nyilván-

miit, mikor a törökök győztek. De néma most, mikor az oroszok elfoglalták egész Törökországot.

És a kormány nem fog megbukni.

Hanem jó'nek az új választások, és azokat Tisza Kálmán fogja vezetni.

*

És akkor mi lesz?

Sokan fel fognak lépni, mint kormány-pártiak, hogy könnyű szerével választassanak meg.

Még többen azért fognak mint kormány-pártiak fellépni, mert a kormánytól akarnak valamit.

A jobb elemek pedig, a kiknek a képviselőség sem nem speculatio, sem nem hiúság tárgya, látván, hogy a magyar képviselőházban kötelességet teljesíteni nem lehet, vagy legalább a legjobb törekvés is meddő: vissza fognak vonulni.

Es lesz olyan parlament, a minő Magyar országban még nem volt. A Parlamentarismus caricaturája.

#

Es akkor csak az államcsíny kell, hogy Magyarországon ne legyen többé Parlamentarismus.

Nem ezredek, nem kartácsok, nem E d e l s h e i m Gyulay.

Ha Tisza Kálmán akarja, elég egy papírrongy és két drabant.

Mert az ilyen parlamentet ki védelmezné, és hogyan tudná megvédeni maga magát?

Aztán meglenne az absolutismus.

És a nemzet nem fogja még azt sem mondhatni, hogy nem érdekelte meg.